Syyttäjälaitos **2.9.2025** SY/2296/2025

Eduskunnan lakivaliokunta

Lausunto, 2.9.2025, SY/2296/2025

Viite: lausuntopyyntönne hallituksen esityksestä (HE 70/2025 vp) eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun muuttamisesta

Yleistä

Syyttäjälaitos kannattaa esityksestä ilmenevää muutosehdotusta, jonka mukaan tuomioistuin päättää laite-etsinnästä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta tietyin poikkeuksin. Ehdotettu sääntely täyttää EU-oikeuden vaatimukset ottaen huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) oikeuskäytäntö.

Hallituksen esityksessä on mainittu yhtenä laite-etsinnän vaihtoehtoisena toteuttamistapana esityksen valmisteluvaiheessa pohdittua menettelyä, jossa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksen laite-etsinnän toimittamisesta vahvistaisi syyttäjä. Tähän ei kuitenkaan valmistelun edetessä päädytty, mikä vastaa Syyttäjälaitoksen kantaa asiaan: syyttäjä ei voi roolinsa perusteella toimia sellaisena riippumattomana hallinnollisena viranomaisena, joka voisi suorittaa EUT:n ennakkoratkaisun edellyttämää laite-etsinnän etukäteistä kontrollitehtävää. Suomessa syyttäjä osallistuu esitutkintaan laajoin toimivaltuuksin eikä ole objektiivisuusvelvollisuudestaan huolimatta neutraalissa asemassa rikosprosessin asianosaisiin nähden samalla tavalla kuin tuomioistuin.

Muutoksen tarpeellisuus ja kiireellisyys

Hallituksen esityksessä ehdotettu lainmuutos on välttämätön. Lisäksi muutostarve on kiireellinen, koska tällä hetkellä vallitseva oikeustila laite-etsinnän päättämistä koskevan sääntelyn osalta on epäselvä ja erittäin riskialtis sen suhteen, voidaanko nykyisellä laite-etsintämenettelyllä hankittua selvitystä käyttää näyttönä oikeudessa ja jos voidaan, kuinka pitkään tämä sallitaan.

Syyttäjiltä saadun tiedon mukaan on tällä hetkellä tavallista, että heti rikosasian pääkäsittelyn alettua rikoksesta epäillyn puolustus esittää niin sanotun hyödyntämiskieltoväitteen eli vaatii tuomioistuinta asettamaan hyödyntämiskieltoon kaiken esitutkintaviranomaisen päättämässä laite-etsinnässä löytämän näytön. Viime aikoina puolustuksen vaatimukset ovat menneet jo pidemmällekin: kaikki muukin todistelu, johon on päädytty laite-etsinnällä saadun tiedon avulla, vaaditaan hyödyntämiskieltoon. Esimerkiksi jos matkapuhelimesta on löytynyt kalenterimerkintä hotellivarauksesta, myös tämän tiedon avulla löytynyt hotellin majoituskortti on vaadittu hyödyntämiskieltoon. Toinen esimerkki pitkälle menneistä vaatimuksista on se, että jos kuulustelussa on rikoksesta epäillylle tai todistajalle esitetty kysymyksiä laite-etsinnällä löytyneistä viesteistä ja kuulusteltava on näihin kysymyksiin vastannut, koko annettu kuulustelukertomus on vaadittu ”saastuneena” hyödyntämiskieltoon.

Vaikka oikeuskäytännössä on paria poikkeusta lukuun ottamatta hylätty hyödyntämiskieltovaatimukset eli syyttäjän on sallittu vedota poliisin päättämällä laite-etsinnällä hankittuun selvitykseen todisteena, vaatii väitteisiin ja vaatimuksiin varautuminen ja vastaaminen syyttäjiltä merkittävää työpanosta. Sama työläys koskee tuomioistuimiakin, jotka kirjoittavat sivujen pituisia perusteluja sille, miksi väitteestä ja vaatimuksesta huolimatta todisteiden hyödyntäminen sallitaan. Toistuvasti esitetyt hyödyntämiskieltovaatimukset hidastavat siten osaltaan rikosprosessin etenemistä.

Edellä kuvattu hyödyntämiskieltovaatimuksia koskeva alioikeuksien ja hovioikeuksien oikeuskäytäntö liittyy siis niihin rikosasioihin, joissa esitutkintaviranomaisen laite-etsinnällä saadut todisteet ovat jo edenneet esitutkintapöytäkirjaan ja syyteharkinnan kautta rikosoikeudenkäynnin kohteeksi sekä tuomioistuimen arvioitaviksi riippumatta siitä, onko laite-etsintä suoritettu ennen vai jälkeen 4.10.2024 annetun EUT:n ratkaisun.

Hyödyntämiskieltovaatimus ja poliisin päättämällä laite-etsinnällä saatujen todisteiden hävittämisvaatimus voidaan kuitenkin esittää jo esitutkinnan aikanakin. Tästä esimerkkinä on Varsinais-Suomen käräjäoikeuden 20.1.2025 antama päätös, jossa keskusrikospoliisin suorittama laite-etsintä, joka kohdistui neljään matkapuhelimeen, kannettavaan tietokoneeseen ja tablettitietokoneeseen, todettiin rikoksesta epäillyn vaatimuksesta EU-oikeuden ja pakkokeinolain vastaiseksi, minkä vuoksi käräjäoikeus määräsi poliisilla olevat jäljennökset laitteiden tietosisällöstä hävitettäväksi. Käräjäoikeus vetosi EUT:n 4.10.2024 antamaan laite-etsinnän edellytyksiä koskevaan ennakkoratkaisuun sekä EU-oikeuden etusijaperiaatteeseen ja päätyi siihen, ettei poliisilla ollut toimivaltaa päättää kyseisestä laite-etsinnästä eikä pakkokeinolaissa säädettyä tuomioistuimen jälkikäteistä kontrollia voitu pitää riittävän tehokkaana oikeussuojakeinona. Laite-etsintää ei myöskään pidetty pakkokeinolaissa säädetty suhteellisuusperiaate huomioon ottaen puolustettavana. Turun hovioikeus on 28.8.2025 antamallaan päätöksellä tutkinut käräjäoikeuden päätöksen oikeellisuuden ja katsonut, ettei ole aihetta ratkaisun muuttamiseen.

Turun hovioikeuden ratkaisu, vaikka se ei ole vielä lainvoimainen, antaa painavat perusteet lainmuutoksen mahdollisimman nopealle käsittelylle. Ratkaisu vahvistaa käsitystä nykyisten laite-etsintöjen menettelyn laittomuudesta ja vaarana on, että esitutkintaviranomaiset luopuvat sen käytöstä kokonaan, vaikka se vielä voimassa olevan lainsäädännön mukaan olisikin mahdollista. Turun hovioikeuden ratkaisu saattaa horjuttaa myös vakiintunutta hyödyntämiskieltovaatimuksia koskevaa

oikeuskäytäntöä epäyhtenäiseen suuntaan. Lainsäädäntö tuleekin korjata viivytyksettä ennen kuin ollaan tilanteessa, missä vakaviakin rikoksia jää selvittämättä ja rikosvastuu toteutumatta.

Muutosehdotuksen yksityiskohdista

Oikeusministeriö järjesti 5.3. – 20.3.2025 HE:n valmisteluvaiheen aikana nopeutetusti lausuntokierroksen. Lähes kaikki tahot antoivat pyydetyn lausunnon. Alkuperäinen ehdotusversio oli tarkoitettu mahdollisimman nopeassa aikataulussa korjaamaan laite-etsintää koskevat säännökset EU-oikeuden mukaisiksi. Lausunnon antajat kuitenkin ehdottivat lukuisia muutoksia alkuperäiseen versioon. Lausuntokierroksen anti ja sen aiheuttamat muutokset ja täydennykset alkuperäiseen ehdotukseen on käsitelty seikkaperäisesti HE:n sivuilla 12–21. Syyttäjälaitoksella ei ole niistä huomautettavaa.

Ari-Pekka Koivisto

Valtakunnansyyttäjä

Leena Metsäpelto

Valtionsyyttäjä

Yhteystiedot

Syyttäjälaitos, valtakunnansyyttäjän toimisto
Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki
Puhelin 029 56 20800, faksi 029 56 20888
valtakunnansyyttaja.syyttaja@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Leena Metsäpelto
Valtionsyyttäjä
Syyttäjälaitos
leena.metsapelto@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Ari-Pekka Koivisto
Valtakunnansyyttäjä
Syyttäjälaitos
ari-pekka.koivisto@oikeus.fi